روزنامه شرق

جهان

سرمایه، آشفتگی می‌آورد؛ گفت‌وگو با علی‌اکبر صارمی — صفحه ۱۰

در آرزوی وصل؛ به‌مناسبت نخستین سال درگذشت مهندس سیحون — صفحه ۱۱

هیچ داستانی را مثل این از ته دل نمی‌خواستم بسازم — صفحه ۱۲

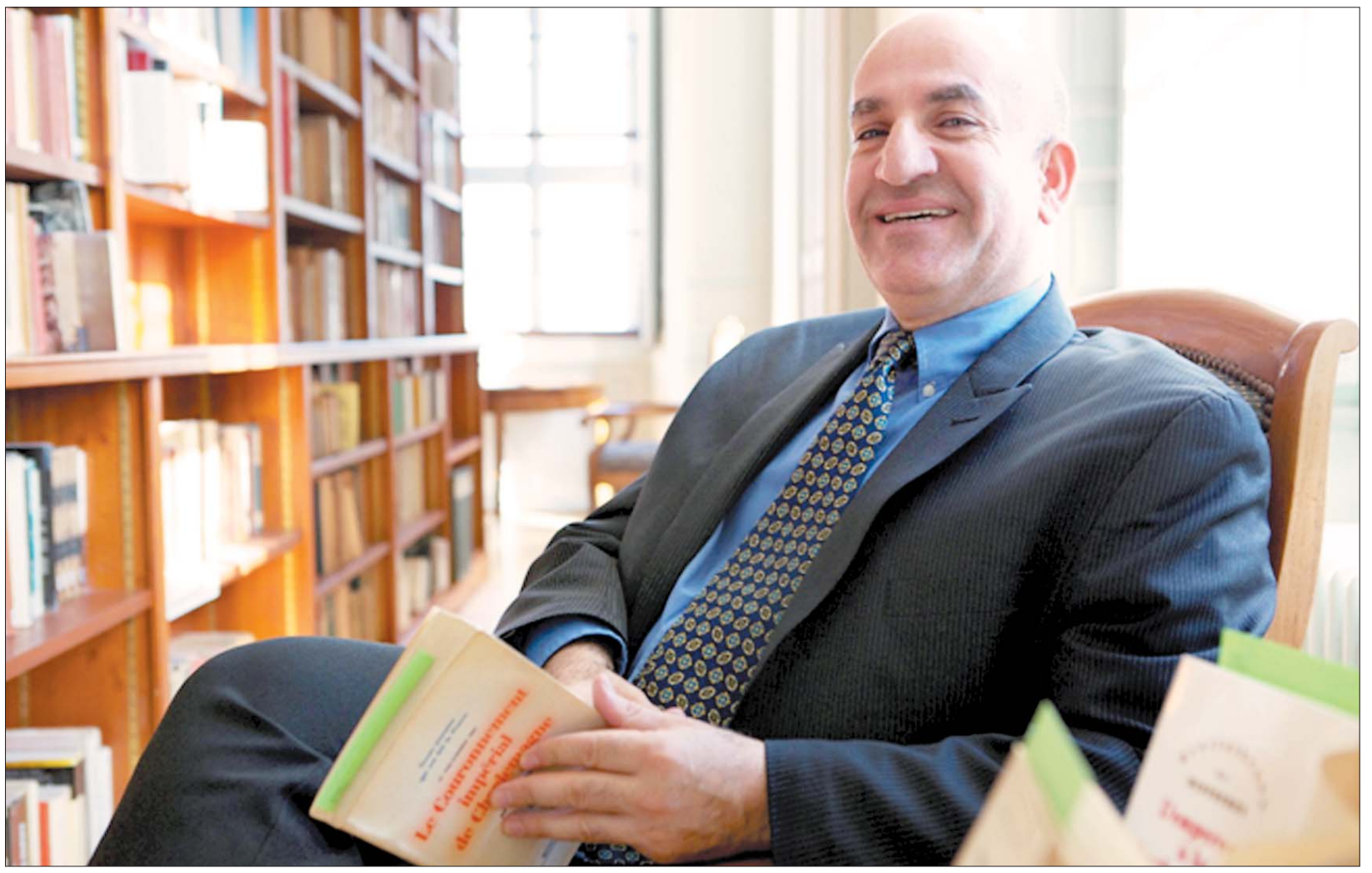

گفت‌وگوی «شرق» با پژوهشگر بنیاد مطالعاتی «کارنگی» درباره انتخابات ترکیه:

نگران درگیری‌های پس از انتخابات هستم

نوژن اعتضادالسلطنه

با وجود انتقادات گسترده از سیاست خارجی دولت «عدالت و توسعه» در قبال کشورهای منطقه و تأثیرگذاری حوادث پارک «گزی» و پرونده فساد مالی ۱۷ دسامبر بر وجهه حزب عدالت و توسعه، «بایرام بالجی»، پژوهشگر مسائل ترکیه، خاورمیانه و حوزه بالکان در بنیاد مطالعاتی «کارنگی»، معتقد است آن حزب بار دیگر پیشتاز انتخابات پارلمانی ماه ژوئن آن کشور خواهد بود. «بالچی» علت اصلی موفقیت حزب عدالت و توسعه را حفظ روند رشد و توسعه اقتصادی در ترکیه می‌داند. این پژوهشگر ترک که از بنیان‌گذاران نشریه تخصصی «ژورنال اروپایی مطالعات ترکیه» نیز هست و با نشریات تخصصی سیاسی و مراکز مطالعاتی در فرانسه نیز همکاری نزدیکی دارد، در گفت‌وگو با «شرق» از مسائل مرتبط با انتخابات ترکیه ازجمله هراس از احتمال بروز تخلفات انتخاباتی، وضعیت احزاب و جریانات اپوزیسیون و احتمال شگفتی‌سازشدن حزب کردی «صلح و دموکراسی» در انتخابات پیش‌روی ترکیه سخن گفت.

ارزیابی‌تان از انتخابات پارلمانی پیش‌رو در ترکیه چیست. آیا حزب عدالت و توسعه موفق به پیروزی در انتخابات خواهد شد یا آن‌گونه که منتقدانش می‌گویند، این بار نمی‌تواند پیروزی‌های گذشته را تکرار کند؟

من گمان می‌کنم حزب عدالت و توسعه در انتخابات پیروز شود. این حزب بار دیگر در انتخابات پیروز خواهد شد و بین ۴۰ تا ۴۳ درصد کل آرا را ازآنِ خود خواهد کرد. نظرسنجی‌های مختلف انجام‌شده پیش از انتخابات نیز مؤید این نکته هستند. مسئله اصلی در اینجاست که آیا صرف پیروزی در انتخابات این امکان را برای حزب عدالت و توسعه فراهم خواهد کرد تا از توانایی لازم برای ایجاد تغییرات در قانون‌اساسی برخوردار شود. شواهد نشان می‌دهند امکان تحقق رؤیای اعضای آن حزب در این زمینه نامحتمل است. درواقع، سایر احزاب ازجمله حزب «صلح و دموکراسی» و حزب «حرکت ملی» در حال حرکت به سمتی هستند که می‌توانند آرای بیشتری را در مقایسه با گذشته کسب کنند و همین موضوع سبب می‌شود حزب عدالت و توسعه نتواند تغییرات لازم در قانون‌اساسی با هدف افزایش قدرت شخص «اردوغان»، رئیس‌جمهوری کنونی ترکیه را عملی کند.

به‌نظرتان اولویت کنونی رأی‌دهندگان ترک چیست؟ درحال‌حاضر کدام یک از مسائل داخلی و خارجی در انتخابات تأثیرگذار هستند؟

در حوزه مسائل داخلی، ثبات اقتصادی اولویت اصلی رأی‌دهندگان ترک است. این مهم‌ترین نکته برای شهروندان ترکیه است. حزب عدالت و توسعه و سلسله‌مراتب آن به‌خوبی درک کرده‌اند بهبود وضعیت اقتصادی می‌تواند به باقی‌ماندن آنها در قدرت کمک کند. به‌نظر می‌رسد اقتصاد ترکیه هنوز از ثبات و سلامت کافی برخوردار است و این برای دولت کنونی امری مثبت است، چراکه سبب می‌شود تا بسیاری از ترک‌ها ابقای حزب عدالت و توسعه در قدرت را مترادف با پیشرفت و ثبات اقتصادی قلمداد کنند. به این خاطر است که با وجود رویه اقتدارگرایانه اعمال‌شده از سوی آن حزب، دولت عدالت و توسعه به لطف عملکرد اقتصادی مثبت خود هنوز هم محبوب است. در عرصه سیاست خارجی، اولویت اصلی برای رأی‌دهندگان ترک بحران سوریه است. سیاست‌های حزب عدالت و توسعه در سوریه به هیچ‌عنوان نزد شهروندان ترکیه از محبوبیت برخوردار نیست. تداوم بحران سوریه موضوعی است که به هیچ‌عنوان خوشایند رأی‌دهندگان ترک نیست.

چرا پس از سال‌ها زمامداری کمالیست‌ها و همچنین حزب جمهوری خلق، حزب عدالت و توسعه به قدرت رسید؟

من گمان می‌کنم به قدرت‌رسیدن حزب عدالت و توسعه به لطف دموکراتیزاسیون در ترکیه امکان‌پذیر شد. همچنین ناتوانی رهبران کمالیست در مدرنیزاسیون مناطق حاشیه‌ای جامعه ترکیه و ناکارآمدی آنان در ادغام ساکنان آن مناطق در پروسه مدرنیزاسیون، یکی دیگر از عوامل مؤثر در قدرت‌گیری حزب عدالت و توسعه بود. به حاشیه رانده‌شدن و منزوی‌شدن طیف وسیعی از شهروندان ترکیه، سبب شد تا آنان در انتخابات برای مقابله با نخبگان سنتی کمالیست به حزب عدالت و توسعه رأی دهند. تا زمانی که این نیروی عظیم برای پیشبرد دموکراتیزاسیون در ترکیه وجود داشت، حزب عدالت و توسعه نیز از محبوبیت بالایی برخوردار بود بااین‌حال، از سال ۲۰۰۱ میلادی، حزب عدالت و توسعه خاصیت اصلاح‌طلبی‌اش را بیش‌ازپیش از دست داد و هر روز خط‌مشی اقتدارگرایانه‌تری را در پیش گرفت.

چرا حزب «جمهوری خلق»، اپوزیسیون اصلی ترکیه، تاکنون موفق نشده اکثریت آرا را به‌دست آورد؟

به‌نظرم حزب جمهوری خلق هنوز در قالب کهنه و از مدافتاده خود باقی مانده است. در اصل، آن حزب جریانی فسیل‌شده است. حزب جمهوری خلق تاکنون نتوانسته گفتمانش را مدرن کند و خود را با ترکیه جدید و تحولات آن انطباق دهد. آن حزب در ماه‌های اخیر تا حدودی موفق شده گفتمانش را مدرن‌تر کند. بااین‌حال، این میزان کافی نیست و گمان نمی‌کنم جریان اپوزیسیون اصلی ترکیه بتواند نتیجه قابل‌توجهی را در انتخابات پیش‌رو کسب کند. به‌نظرم حزب جمهوری خلق در انتخابات سال ۲۰۱۶ ضعیف باقی می‌ماند از تبدیل‌شدن به یک حزب اپوزیسیون واقعی و کارآمد ناتوان خواهد بود.

منتقدان حزب عدالت و توسعه معتقدند اردوغان با شرکت در فیلم‌های تبلیغاتی در حال تبلیغ برای حزب عدالت و توسعه است و این خلاف قانون است. آیا انتخابات پیش‌رو شفاف و منصفانه خواهد بود؟

دموکراسی ترکیه کامل نیست اما به‌طور سنتی فرهنگ انتخابات و به‌طور معمول انتخابات آزاد و کثرت‌گرا در آن کشور وجود داشته است. باوجوداین، انتخابات اخیر در ترکیه کمی با انتخابات سال‌های گذشته متفاوت بود. در انتخابات ژوئن سال ۲۰۱۴، برخی بی‌نظمی و تخلفات در روند انتخابات مشاهده شد. من نگرانی زیادی درباره تکرار چنین مشکلاتی در انتخابات سال‌جاری دارم. قدرت اردوغان هر روز بیشتر می‌شود و او از حمایت اکثریت وسیعی برخوردار است، اما در مقابل در روندی رو به افزایش، برخوردها و مقابله با قدرت او نیز زیاد شده است. شرایط به‌گونه‌ای است که خطر بروز تخلفات انتخاباتی و ایجاد بی‌نظمی متعاقب آن وجود دارد. این موضوع دست‌کم تا زمانی که قدرت حاکم یعنی حزب عدالت و توسعه از منابع دولتی برای منافع حزبی بهره می‌برد، حل نخواهد شد. درحال‌حاضر، تهدیداتی از سوی حزب عدالت و توسعه علیه سایر جریان‌ها بیان شده که سازگار با اصول دموکراتیک و انتخاباتی نیست.

اخباری درباره حضور خویشاوندان آقای اردوغان ازجمله داماد او منتشر شده بود. همچنین می‌دانیم بلال، پسر او، حضوری فعال در عرصه‌های اقتصادی و سیاسی دارد. آیا این موضوع به فساد در ترکیه دامن نمی‌زند؟

باید اشاره کنم فساد در ترکیه امر تازه‌ای نیست. فساد در کشور ما همواره وجود داشته است، اما فکر می‌کنم درحال‌حاضر، روندی رو به افزایش دارد، چراکه ترکیه در مسیر توسعه اقتصادی قرار گرفته و اقتصادی پویاتر از گذشته دارد و همین موضوع علاوه بر نکات مثبت، تبعاتی را به‌همراه دارد.

حوادث پارک گزی و پرونده فساد مالی تأثیری بر احتمال کاهش محبوبیت حزب عدالت و توسعه در انتخابات پارلمانی اخیر خواهد گذاشت؟ تفاوت این انتخابات با انتخابات سال‌های پیش چیست؟

من گمان می‌کنم حزب عدالت و توسعه در انتخابات پیروز شود. این حزب بار دیگر در انتخابات پیروز خواهد شد و بین ۴۰ تا ۴۳ درصد کل آرا را ازآنِ خود خواهد کرد. مسئله اصلی در اینجاست که آیا صرف پیروزی در انتخابات، این امکان را برای حزب عدالت و توسعه فراهم خواهد کرد تا از توانایی لازم برای ایجاد تغییرات در قانون‌اساسی برخوردار شود

قطعا تأثیرگذار خواهند بود. این دو رویداد مهم بر سیاست ترکیه تأثیر خود را گذاشته و سبب شده‌اند وجهه حزب عدالت و توسعه تحت‌تأثیر آنها نسبت به گذشته لکه‌دار و منفی‌تر شود. نوع برخورد نیروهای پلیس دولتی ترکیه با معترضان پارک گزی نشان داد چشم‌انداز دموکراسی در دوران زمامداری آن حزب چندان روشن نیست. ما دیدیم حزب عدالت و توسعه که نیرویی مؤثر در مسیر مدرنیزاسیون ترکیه بود، در واکنش صحیح به خواسته معترضان، شکست خورد و نتوانست با میانه‌روی و مسئولیت‌پذیری با این موضوع مواجه شود. حزب عدالت و توسعه، مفهومی اکثریتی از دموکراسی دارد این در حالی است که این موضوع برای جامعه ترکیه کافی نیست. ترکیه به مدرنیزاسیون و دموکراسی عمیق‌تری نیاز دارد و جامعه نیز خواستار تحقق آن است.

از سوی دیگر، در پرونده فساد مالی ۱۷ دسامبر، مشخص شد برخی از افراد نزدیک به دولت در فسادها نقش داشته‌اند و این واقعیت آشکار شد که دولت ترکیه با رویه‌ای مستبدانه، برخی از گولنیست‌ها در نهادهای مختلف آن کشور را طی پاکسازی‌های گسترده، حذف کرده است.

نظرتان درباره برنامه‌های اقتصادی حزب عدالت و توسعه چیست؟ آیا پیگیری اقتصاد بازار آزاد از سوی آن حزب باعث افزایش شکاف طبقاتی نشده است؟

با شما مخالفم. ما می‌توانیم از اقتصاد سیاسی حزب عدالت و توسعه انتقاد کنیم، اما در همان حال، در دوران زمامداری حزب عدالت و توسعه، وضع معیشتی جمعیت ترکیه بهبود پیدا کرده است. توسعه اقتصادی در این دوران در ترکیه سبب شده طیف وسیعی از مردم از آن بهره‌مند شوند، البته برخی گروه‌ها هستند که در این دوران ثروتمندتر شده‌اند با وجود این، حتی در همان زمان نیز افراد به‌حاشیه‌رانده‌شده نیز از نظر استانداردهای زندگی با وضعیت بهتری نسبت به گذشته مواجه بوده‌اند.

نامزدهایی از حزب عدالت و توسعه تبلیغات‌شان را با لباس‌های دوران عثمانی انجام دادند که البته در انتخابات درون‌حزبی پذیرفته نشدند. آیا حزب عدالت و توسعه در پی احیای میراث عثمانی است و به نئوعثمانیسم باور دارد؟

نوعی از نوستالژی درباره گذشته ترکیه به‌خصوص در دوران عثمانی به‌ویژه در عرصه سبک‌ها، نمادها و مدهای لباس آن دوران وجود دارد. من می‌توانم این را درک کنم که هدف دولت عدالت و توسعه، داشتن رابطه‌ای خوب با استان‌های خلافت عثمانی پیشین در خاورمیانه و در حوزه بالکان است، اما چنین شکلی از پوشش‌های مضحک لباس، چیزی است که نمی‌توانم آن را درک کنم. گمان می‌کنم نوستالژی نسبت به گذشته و امپراتوری‌های پیشین، به ترکیه محدود نمی‌شود.

روند بازداشت خبرنگاران و روزنامه‌نگاران در ترکیه رو به افزایش است. آیا این موضوع و اعمال محدودیت‌های بیشتر بر رسانه‌ها، تأثیری بر انتخابات ترکیه خواهد داشت؟

من گمان می‌کنم برخی از روزنامه‌نگاران بازداشت‌شده آزاد خواهند شد. ترکیه نمی‌تواند به حفظ چنین وضعیتی ادامه دهد. شرایط سرکوب علیه روزنامه‌نگاران و فعالان سیاسی، پایدار نمی‌ماند.

آیا احتمال ظهور جریانات و احزاب سومی در ترکیه و خارج‌شدن بازی سیاسی از دایره احزاب قدیمی را امکان‌پذیر می‌دانید؟

من گمان می‌کنم با چنین سناریویی در انتخابات پیش‌رو مواجه خواهیم بود: نخستین حزب با کسب اکثریت آرا، حزب عدالت و توسعه خواهد بود که حدود ۴۰ درصد از آرا را ازآنِ خود خواهد کرد. حزب «جمهوری خلق» ۲۴ تا ۲۵ درصد آرا را کسب خواهد کرد و حزب ملی‌گرای افراطی «حرکت ملی» با ۱۲ تا ۱۴ درصد آرا در رتبه سوم قرار خواهد گرفت. به گمانم شگفتی‌ساز اصلی در انتخابات این دوره، حزب کردی «صلح و دموکراسی» خواهد بود. پرسش اصلی در اینجا آن است که آیا این حزب خواهد توانست نزدیک به ۱۰ درصد آرا را ازآنِ خود کند یا خیر؟ در صورتی که آن حزب بتواند ۱۰درصد آرا را کسب کند، این موضوع بر عرصه سیاسی ترکیه تأثیرات شگرفی را بر جای خواهد گذاشت. بااین‌حال، گمان می‌کنم در هر صورت، حزب عدالت و توسعه رأی کافی را برای انجام تغییرات قانون‌اساسی کسب نخواهد کرد. آنان نیازمند فرستادن ۴۰۰ نماینده به پارلمان برای اعمال تغییرات در قانون‌اساسی هستند؛ امری که ناممکن به‌نظر می‌رسد.

فضای رسانه‌ای درحال‌حاضر در ترکیه در آستانه انتخابات چگونه است؟

رسانه‌ها در ترکیه قطبی‌شده هستند. اقلیتی از رسانه‌ها علیه دولت هستند و اکثریت رسانه‌ها به دلیل ترس از برخورد دولت متأسفانه دچار خودسانسوری شده‌اند.

با توجه به اختلاف نظر میان گولن و اردوغان، به‌نظرتان در این دور از انتخابات پارلمانی، جنبش «هزمت» از چه جریانی حمایت خواهد کرد؟

جنبش «هزمت» یک نیروی اجتماعی است، اما نیرویی سیاسی نیست. آنها زمانی که با حزب عدالت و توسعه متحد بودند، از قدرت برخوردار بودند اما درحال‌حاضر، به‌دلیل گسست از حزب عدالت و توسعه توان خود را تا حد زیادی از دست داده‌اند. حتی به نظرم تا اندازه زیادی از اعتبارشان در مقایسه با گذشته کاسته شده است. به اعتقاد من جنبش «هزمت» تأثیرگذاری واقعی بر روند انتخابات ترکیه نخواهد داشت.

آیا انتخابات می‌تواند باعث تغییر سیاست منطقه‌ای ترکیه در قبال مصر و بحران سوریه شود؟ بحران یمن، حضور داعش در منطقه و در کل بی‌نظمی منطقه‌ای، چه تأثیری بر انتخاب رأی‌دهندگان ترک خواهد داشت؟

سیاست خارجی ترکیه درحال‌حاضر با انسدادی جدی مواجه شده و در موضوعاتی چون بحران سوریه و رابطه با مصر، با بن‌بست مواجه است. من گمان می‌کنم تجدیدنظر و اعمال اصلاحاتی در سیاست خارجی ترکیه امری اجتناب‌ناپذیر است. بااین‌حال، بر این باورم به دلیل غروری که شخص پرزیدنت اردوغان دارد و نمی‌خواهد وجهه خود را از دست دهد، به احتمال زیاد با اعمال برخی از تغییرات مخالفت خواهد کرد. حداقل در رابطه با مصر، بهبود روابط میان آنکارا- قاهره کار دشواری نخواهد بود با وجود این، اردوغان خواستار آشتی با «عبدالفتاح سیسی»، رئیس‌جمهوری مصر، نیست. من گمان می‌کنم دولت بعدی ترکیه قادر به بازنگری در سیاست خارجی ترکیه خواهد بود بااین‌حال، دولت کنونی با ریاست‌جمهوری «اردوغان»، نمی‌تواند تغییراتی واقعی در این عرصه ایجاد کند.

چرا تاکنون ترکیه قادر نبوده به عضویت اتحادیه اروپا درآید؟ چشم‌انداز روند مذاکرات عضویت ترکیه در اتحادیه اروپا پس از انتخابات چگونه خواهد بود؟

من بر این باورم که ترکیه قادر به عضویت در اتحادیه اروپا در کوتاه‌مدت نخواهد بود. در روند گفت‌وگوها برای عضویت ترکیه در اتحادیه اروپا، هم طرفین اروپایی از جدیت لازم برخوردار نیستد و آمادگی کمک به ترکیه برای پیوستن به آن اتحادیه را ندارند و هم ترک‌ها به این نتیجه رسیده‌اند که فرصت واقعی برای ورود به اتحادیه اروپا را ندارند. من یکی از علل استبدادی‌ترشدن روحیه و عملکرد «رجب اردوغان»، رئیس‌جمهوری ترکیه را نشئت‌گرفته از همین موضوع می‌دانم. اردوغان به‌خوبی می‌داند که اروپا نمی‌تواند وی را متوقف کند و به همین دلیل عضویت ترکیه در اتحادیه اروپا را نیز از دستور کار خارج کرده است. ترکیه در حال تقویت همکاری خود با رژیم‌های اقتدارگراتر در منطقه ازجمله روسیه است.

این را درک کنم که هدف دولت عدالت و توسعه، داشتن رابطه‌ای خوب با استان‌های خلافت عثمانی پیشین در خاورمیانه و در حوزه بالکان است، اما چنین شکلی از پوشش‌های مضحک لباس، چیزی است که نمی‌توانم آن را درک کنم. گمان می‌کنم نوستالژی نسبت به گذشته و امپراتوری‌های پیشین، به ترکیه محدود نمی‌شود.

روند بازداشت خبرنگاران و روزنامه‌نگاران در ترکیه رو به افزایش است. آیا این موضوع و اعمال محدودیت‌های بیشتر بر رسانه‌ها، تأثیری بر انتخابات ترکیه خواهد داشت؟

من گمان می‌کنم برخی از روزنامه‌نگاران بازداشت‌شده آزاد خواهند شد. ترکیه نمی‌تواند به حفظ چنین وضعیتی ادامه دهد. شرایط سرکوب علیه روزنامه‌نگاران و فعالان سیاسی، پایدار نمی‌ماند.

آیا احتمال ظهور جریانات و احزاب سومی در ترکیه و خارج‌شدن بازی سیاسی از دایره احزاب قدیمی را امکان‌پذیر می‌دانید؟

من گمان می‌کنم با چنین سناریویی در انتخابات پیش‌رو مواجه خواهیم بود: نخستین حزب با کسب اکثریت آرا، حزب عدالت و توسعه خواهد بود که حدود ۴۰ درصد از آرا را ازآنِ خود خواهد کرد. حزب «جمهوری خلق» ۲۴ تا ۲۵ درصد آرا را کسب خواهد کرد و حزب ملی‌گرای افراطی «حرکت ملی» با ۱۲ تا ۱۴ درصد آرا در رتبه سوم قرار خواهد گرفت. به گمانم شگفتی‌ساز اصلی در انتخابات این دوره، حزب کردی «صلح و دموکراسی» خواهد بود. پرسش اصلی در اینجا آن است که آیا این حزب خواهد توانست نزدیک به ۱۰ درصد آرا را ازآنِ خود کند یا خیر؟ در صورتی که آن حزب بتواند ۱۰درصد آرا را کسب کند، این موضوع بر عرصه سیاسی ترکیه تأثیرات شگرفی را بر جای خواهد گذاشت. بااین‌حال، گمان می‌کنم در هر صورت، حزب عدالت و توسعه رأی کافی را برای انجام تغییرات قانون‌اساسی کسب نخواهد کرد. آنان نیازمند فرستادن ۴۰۰ نماینده به پارلمان برای اعمال تغییرات در قانون‌اساسی هستند؛ امری که ناممکن به‌نظر می‌رسد.

فضای رسانه‌ای درحال‌حاضر در ترکیه در آستانه انتخابات چگونه است؟

رسانه‌ها در ترکیه قطبی‌شده هستند. اقلیتی از رسانه‌ها علیه دولت هستند و اکثریت رسانه‌ها به دلیل ترس از برخورد دولت متأسفانه دچار خودسانسوری شده‌اند.

با توجه به اختلاف نظر میان گولن و اردوغان، به‌نظرتان در این دور از انتخابات پارلمانی، جنبش «هزمت» از چه جریانی حمایت خواهد کرد؟

جنبش «هزمت» یک نیروی اجتماعی است، اما نیرویی سیاسی نیست. آنها زمانی که با حزب عدالت و توسعه متحد بودند، از قدرت برخوردار بودند اما درحال‌حاضر، به‌دلیل گسست از حزب عدالت و توسعه توان خود را تا حد زیادی از دست داده‌اند. حتی به نظرم تا اندازه زیادی از اعتبارشان در مقایسه با گذشته کاسته شده است. به اعتقاد من جنبش «هزمت» تأثیرگذاری واقعی بر روند انتخابات ترکیه نخواهد داشت.

آیا انتخابات می‌تواند باعث تغییر سیاست منطقه‌ای ترکیه در قبال مصر و بحران سوریه شود؟ بحران یمن، حضور داعش در منطقه و در کل بی‌نظمی منطقه‌ای، چه تأثیری بر انتخاب رأی‌دهندگان ترک خواهد داشت؟

سیاست خارجی ترکیه درحال‌حاضر با انسدادی جدی مواجه شده و در موضوعاتی چون بحران سوریه و رابطه با مصر، با بن‌بست مواجه است. من گمان می‌کنم تجدیدنظر و اعمال اصلاحاتی در سیاست خارجی ترکیه امری اجتناب‌ناپذیر است. بااین‌حال، بر این باورم به دلیل غروری که شخص پرزیدنت اردوغان دارد و نمی‌خواهد وجهه خود را از دست دهد، به احتمال زیاد با اعمال برخی از تغییرات مخالفت خواهد کرد. حداقل در رابطه با مصر، بهبود روابط میان آنکارا- قاهره کار دشواری نخواهد بود با وجود این، اردوغان خواستار آشتی با «عبدالفتاح سیسی»، رئیس‌جمهوری مصر، نیست. من گمان می‌کنم دولت بعدی ترکیه قادر به بازنگری در سیاست خارجی ترکیه خواهد بود بااین‌حال، دولت کنونی با ریاست‌جمهوری «اردوغان»، نمی‌تواند تغییراتی واقعی در این عرصه ایجاد کند.

چرا تاکنون ترکیه قادر نبوده به عضویت اتحادیه اروپا درآید؟ چشم‌انداز روند مذاکرات عضویت ترکیه در اتحادیه اروپا پس از انتخابات چگونه خواهد بود؟

من بر این باورم که ترکیه قادر به عضویت در اتحادیه اروپا در کوتاه‌مدت نخواهد بود. در روند گفت‌وگوها برای عضویت ترکیه در اتحادیه اروپا، هم طرفین اروپایی از جدیت لازم برخوردار نیستد و آمادگی کمک به ترکیه برای پیوستن به آن اتحادیه را ندارند و هم ترک‌ها به این نتیجه رسیده‌اند که فرصت واقعی برای ورود به اتحادیه اروپا را ندارند. من یکی از علل استبدادی‌ترشدن روحیه و عملکرد «رجب اردوغان»، رئیس‌جمهوری ترکیه را نشئت‌گرفته از همین موضوع می‌دانم. اردوغان به‌خوبی می‌داند که اروپا نمی‌تواند وی را متوقف کند و به همین دلیل عضویت ترکیه در اتحادیه اروپا را نیز از دستور کار خارج کرده است. ترکیه در حال تقویت همکاری خود با رژیم‌های اقتدارگراتر در منطقه ازجمله روسیه است.

یادداشت

رؤیای بربادرفته اردوغان

رها معتمدی: برخی از کشورهای خاورمیانه در گذشته در قلمرو امپراتوری عثمانی قرار داشته‌اند، از همین‌رو برای آنکارا مشکلات این منطقه از جهان بسیار حائزاهمیت است. این منطقه از چند جهت برای ترک‌ها دارای اهمیت فوق‌العاده‌ای است؛ نخست آنکه با توجه به سوابق تاریخی و هم‌مرزبودن این کشور با کشورهای منطقه، هر گونه اتفاقی می‌تواند بر مسائل داخلی و خارجی ترکیه تأثیرگذار باشد. دومین ویژگی خاورمیانه برای ترک‌ها، انرژی است. مقام‌های آنکارا معتقدند برای تأمین انرژی به‌منظور افزایش رشد اقتصادی باید بر کشورهای منبع انرژی نفوذ داشت پس افزایش قدرت کشوری ثالث تهدیدی برای آنکارا به‌شمار می‌آید. از سوی دیگر، خاورمیانه بخشی از جهان اسلام است و ترکیه از زمان عثمانی به دنبال به‌دست‌گرفتن محوریت جهان اسلام بود. معماران و نخبگان سیاست خارجی ترکیه همواره تلاش کرده‌اند از تحولات خاورمیانه به‌عنوان فرصتی استثنایی بهره ببرند و با ترویج الگوی دموکراسی ترکیه در دولت‌های جدید منطقه، نفوذ خود را هم در بین دولت‌مردان جدید و هم قدرت‌های غربی افزایش دهند. آنکارا تاکنون با میانجیگری در اختلافات خاورمیانه مانند برقراری صلح میان اعراب، سعی کرده نفوذ خود را در منطقه گسترش دهد. آنکارا در گذشته بالغ بر هشت میلیارد دلار رابطه تجاری با خاورمیانه داشته، اما در طول چند سال اخیر این مبلغ به ۳۰ میلیارد دلار رسیده است.

خلاف صحبت‌های «رجب طیب اردوغان»، رئیس‌جمهوری ترکیه، بسیاری از تحلیلگران بر این باورند که دخالت آنکارا در مسائل داخلی کشورهای دیگر، تنها به دلیل حفظ امنیت مرزهای این کشور نیست و حزب عدالت و توسعه اندیشه‌های بزرگ‌تری در سر دارد. آنان اکنون درصدد ارائه الگوی توسعه اقتصادی و دینی هستند و از همین‌رو است که این حزب در مانیفست انتخاباتی خود تصریح می‌کند باید در شرایط نوین، ترکیه به رهبر و الگو تبدیل شود.

در پایان می‌توان گفت برای بررسی عوامل نقش‌آفرین در قدرت‌یابی ترکیه باید سه سطح ساختاری، منطقه‌ای و داخلی را در نظر گرفت، چراکه اصلاحات داخلی عوامل بین‌المللی و منطقه‌ای را هم تحت‌تأثیر خود قرار داده و ترکیه می‌تواند آینده سیاسی منطقه را به نفع خودش رقم زند؛ اما این مسئله را هم باید در نظر گرفت که با وجود نفوذ سیاسی و رشد اقتصادی، این کشور همچنان دارای مشکلاتی نظیر مسئله کردها و رابطه قوه مجریه با ارتش و قوه قضائیه است. از سوی دیگر، برداشت‌های مختلفی از الگوی ترکیه سکولار وجود دارد. هریک از کشورهای جهان عرب دارای تاریخ و زمینه‌های سیاسی، اجتماعی و اقتصادی متفاوتی هستند و عوامل متفاوتی چون نقش احزاب و نخبگان سیاسی در نحوه و چگونگی فرایند گذار آنان تعیین‌کننده است، از همین‌رو الگوی ترکیه نمی‌تواند برای تمامی این کشورها مناسب باشد. دراین‌میان، آنکارا، تنها می‌تواند نظاره‌گر تحولات بعدی باشد و به تحقق رؤیای دیرینه خود یعنی قرارگرفتن در مرکزیت خاورمیانه و جهان اسلام دل‌خوش کند.

نگاه

چهره جدید راست افراطی اسرائیل

فارین پالیسی . ترجمه نوژن اعتضادالسلطنه

تابستان گذشته، هزاران اسرائیلی پستی را در فیس‌بوک به اشتراک گذاشتند که به زبان عبری و از سوی یک قانون‌گذار جناح راست افراطی کمترشناخته‌شده منتشر شده بود: «آیلت شیکد»؛ گزیده‌ای از یک مقاله منتشرشده که توسط «یوری الیتزور»، رئیس پیشین کارکنان دفتر نخست‌وزیری، نوشته شده بود و با ترجمه انگلیسی در یک سایت ضدصهیونیستی تحت عنوان «انتفاضه الکترونیک» منتشر شد. سایت مدعی شد در این مقاله، ۶۳۱ بار از واژه «مارهای کوچک» برای خطاب‌قراردادن کودکان فلسطینی استفاده شده بود و مادران فلسطینی متهم شده بودند که فرزندانشان را خشن و آماده شهادت بار می‌آورند. در این سایت اشاره شده بود که در مقاله، نویسنده اسرائیلی‌ها را به «نسل‌زدایی» فلسطینی‌ها فراخوانده است.

«شیکد» در آن زمان یکی از اعضای جوان جناح راست حزب ملی‌گرای «خانه یهودی» بود. او بلافاصله از مقاله منتشرشده حمایت و استدلال کرد که ترجمه غیرمنصفانه بوده، اگرچه مدتی بعد از آن اصل مقاله را از روی صفحه کاربری‌اش در شبکه اجتماعی «فیس‌بوک» حذف کرد. باوجوداین، این موضوع به وجهه او آسیب زد. داستان به‌سرعت در خروجی رسانه‌های خبری آمریکایی قرار گرفت و پس از آن «رجب طیب‌اردوغان»، نخست‌وزیر، ترکیه اعلام کرد این دیدگاه تفاوتی با رویکرد حزب نازی ندارد. او دراین‌باره، این پرسش را مطرح کرد: «چه تفاوتی میان چنین ذهنیتی با تفکرات هیتلر وجود دارد؟».بااین‌حال، این اپیزود پایانی فعالیت‌های سیاسی «شیکد» نبود. در عوض، محبوبیت او به‌سرعت در میان افکارعمومی اسرائیل افزایش یافت و میان رأی‌دهندگانی که در بدبینی نسبت به فلسطینی‌ها و اغراض آنان دارای نقطه اشتراک بودند، توانست جای خود را باز کند؛ در میان کسانی که مخالف واگذاری زمین لازم برای ایجاد یک دولت فلسطینی به فلسطینی‌ها هستند.

اوج‌گیری محبوبیت او در هفته‌های گذشته به بالاترین سطح ممکن رسید؛ یعنی دقیقا کمتر از یک سال از طرح محتوای مقاله جنجال‌برانگیز. او در ۳۹سالگی و در حالی که فارغ‌التحصیل رشته مهندسی کامپیوتر و مادر دو فرزند است، سکاندار وزارت دادگستری رژیم اسرائیل شده است. «شیکد» در آخرین دقایق چانه‌زنی و معامله سیاسی «نتانیاهو»، به این سمت رسید و سبب شد او کرسی نخست‌وزیری را در ضرب‌الاجل تعیین‌شده برای تشکیل کابینه از دست ندهد. نتانیاهو که از زمان پیروزی‌اش در انتخابات در ماه مارس گذشته تا زمان معرفی اعضای دولت ائتلافی شش هفته فرصت داشت، موفق به جلب وفاداری تنها ۵۳ کرسی از ۱۲۰ کرسی کنست (پارلمان رژیم اسرائیل) شد. دراین‌میان، حزب ملی‌گرا و طرفدار شهرک‌سازی «خانه یهودی» پیشنهاد اعطای هشت کرسی را به او داد بااین‌حال، با شرط‌وشروطی که تعیین کرده بود: معرفی «شیکد» به‌عنوان وزیر دادگستری و همکار او «نفتالی بنت» به‌عنوان وزیر آموزش. این حزب پیش‌تر نیز کنترل وزارت کشاورزی را در اختیار داشته است و اعضای آن خواهند توانست مقام‌های کلیدی را برای تأثیرگذاری بر سیاست شهرک‌سازی‌ها از آنِ خود کنند. این معامله سیاسی دور از آن نتیجه مطلوبی بود که نتانیاهو به‌دنبالش بود. «شیکد» در سال ۲۰۱۲ میلادی به نشریه «الگمانیه»، روزنامه‌ای در نیویورک که اخبار مربوط به یهودی‌ها و اسرائیلی‌ها را بازتاب می‌دهد، گفته بود از زمانی که هشت‌ساله بوده هویتش را به‌عنوان یک راست‌گرا تعیین کرده و نخست‌وزیر رژیم اسرائیل (نتانیاهو) را شبیه یک سیاست‌مدار «لیبرال» می‌داند. همان‌گونه که «دانیل لوی»، رئیس بخش خاورمیانه در شورای اروپایی روابط خارجی، در مصاحبه با «فارین پالیسی» گفت: «اگر شما اسرائیلی با هرگونه خاستگاه لیبرالی یا انسان‌دوستی جهان‌شمول باشید و بعد از آن بخواهید فکر کنید «آیلت شیکد»، وزیر دادگستری و «نفتالی بنت»، وزیر آموزش است، احتمالا بدترین کابوس را خواهید دید». او از زمان راه‌یافتن به کنست، ثابت کرده مدافع سرسخت سیاست بازداشت مهاجران و اخراج آنهاست. او عمیقا از قوانینی حمایت می‌کند که رژیم اسرائیل را به‌عنوان دولتی یهودی معرفی می‌کند. او در این زمینه با نتانیاهو و درصد بالایی از افکار عمومی اسرائیل هم‌نظر است. نتیجه یک نظرسنجی انجام‌شده در دسامبر نشان داد که ۳۱ درصد از اسرائیلی‌ها فکر می‌کنند تصویب چنین قانونی باعث تقویت منافع ملی اسرائیل می‌شود.

زمانی که نوبت به روابط خارجی می‌رسد، قطعا انتصاب چهره‌های راست‌گرای افراطی از سوی «نتانیاهو» در راستای خواسته‌های دولت «اوباما» و نمایندگان دموکرات کنگره نخواهد بود. «لوی» دراین‌باره گفت: «فکر می‌کنم ما به‌زودی شاهد اقدامات سخت‌گیرانه‌تری از سوی دولت تازه اسرائیلی خواهیم بود که عرصه را برای آمریکایی‌ها و موقعیت را برای اظهارنظرنکردن آنان دشوار خواهد کرد».با انتصاب «شیکد» در این مقام، نتانیاهو تعیین دادستان کل را نیز در دستان او قرار داد و در صورتی که تاریخ تکرار شود، «شیکد» قطعا یک چهره راست‌گرا را برای تصدی این مقام معرفی خواهد کرد. لوی معتقد است حزب «خانه یهودی» قصد دارد از نظام قضائی عبور کند، چراکه اعضای آن احساس می‌کنند این نظام مانعی بر سر راه آنها برای قومی‌محورترکردن دولت یهودی است. در نهایت، آنکه «شیکد» به آرمان‌های صهیونیستی حزبش افتخار می‌کند. او دراین‌باره گفته است: «زمانی که احساس می‌کنید یک یهودی هستید و مانند یک یهودی عمل می‌کنید و ایدئولوژی‌تان مبتنی بر صهیونیست است، می‌توانید حس کنید این حزب خانه شماست». دراین‌میان، تکلیف ۱۵ درصد از جمعیت اسرائیل که هویت‌شان به‌عنوان مسلمان شناخته شده چطور؟ به‌نظر می‌رسد آنان از این شانس برخوردار نیستند.